

OCHĘDOŻNY (83) *ai*

ochędożny (74), **ochędożni** (1), ochędożny *a.* ochędożni (8); ochędożny : ochędożni Męcz (16:1).

Oba o jasne.

comp i sup (5+1) (náj)ochędożni(e)jszy.

sg m N ochędożny, ochędożni(e)jszy, nájochędożni(e)jszy (17). $\diamond$ *G* ochędożn(e)go, ochędożni(e)jsz(e)go (2). $\diamond$ *A* ochędożny (4). $\diamond$ *I* ochędożnym (5). $\diamond$ *L* ochędożnym (4). $\diamond$ *f N* ochędożną (4). $\diamond$ *G* ochędożn(e)j (3). $\diamond$ *A* ochędożną (3). $\diamond$ *I* ochędożną (1). $\diamond$ *n N* ochędożné (9); -é (1), -(e) (8). $\diamond$ *G* ochędożn(e)go, ochędożni(e)jsz(e)go (6). $\diamond$ *A* ochędożné (2); -é (1), -(e) (1). $\diamond$ *L* ochędożnym (1). $\diamond$ *pl N m pers* ochędożni (2). *subst* ochędożné (8); -é (1), -(e) (7). $\diamond$ *G* ochędożnych (2). $\diamond$ *A subst* ochędożn(e), ochędożni(e)jsz(e) (7). $\diamond$ *I f* ochędożnymi (1) *BielKron*, ochędożn(e)mi (1) *RejPos*. *n* ochędożnymi (1).

Składnia comp: ochędożniejszy niż co (1) *BibRadz*, *ochędożniejszy nad kogo* (1) *BielKron*.

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI (jeden z niżej notowanych przykładów) – XVII w.

1. *Czysty, schludny, staranny; ornatus Vuig; lautus Cn* (8) : Takież też y niewiały [aby modliły się] w wberze ochędożnym *Leop* 1.Tim 2/9; *WujNT* 1.Tim 2/9.

W przeciwstawieniu: »ochędożny ... plugawy« (1): gdyż iedno [naczynie] będzie wczynione ná fprawy ochędożne/ á drugie ná fprawy plugawe. *RejPos* 74.

Przen: Czysty moralnie, bezgrzeszny (2) : niechay zawnždy ftoi w białości z ochędożnymi myflami niewinna duzá twoiá przed Máieftatem Páná twoiego *RejPos* 220; od tego łádkę mamy IEZVSA Chryftulá w lákrámenće fpowiedzi/ ná ktorey krew iego oczyścia nas/ [...] y naczynie do mądrości/ to iest funnienie ochędożne czyni. *SkarKazSej* 661a.

a. *Lubiący porządek; gospodarny* (3) : Klucznik w piwnicach y we wżem zawnárciu/ pod fwym kluczem/ ma bydz ochędożny/ y káżdá rzecz ná fwym mieyfcu ma v niego leżec *GostGosp* 54.

W połączeniu szeregowym (1): A téz ledwe fie kiedy dżięcię vrodziło/ Coby łáłki rodziców fwych ták godné było. Ochędożné/ poľufzné/ kárné/ nie piefzczoné *KochTr* 11.

Szereg: »czysty a ochędożny« (1): Azafz lepiej izci łopian pod okny fmierdzi á pokrzywá cie párzy/ niżlibyś co inego ná to mieyfce poľadził? [...] bo wždy rzeká iz czyfity á ochędożny człowiek w domu fwoim. *RejZwierc* 108.

2. *Piękny, ozdobny, wystawny; elegans, mundus Mącz, Modrz, Cn; cultus Vulg, Mącz; politus Mącz, Cn; pulcher PolAnt; liberalis, politulus Mącz; excultus, lautus, lautiusculus, praetersus Cn* (72) : *RejPs* 118v; vmyj fie/ námáz fie/ y oblecz fie w ochędożnieyśfe fláty *Leop Ruth* 3/3; *Kronika*, tho iefth/ Hiłtorya Swiátá [...] s Figurámi ochędożnymi y włáfnymi. *BielKron kt*; gdy fortę przed kościołem ochędożną wielkim kofztem wyftáwił *BielKron* 88; Wrocław głowá Ślaska/ miáłtho wielkie y ochędożne *BielKron* 291v; woz czerwoným fuknem przykryty w ktory záprężono ochędożnych Krolewfkich woznikow ośm *BielKron* 328v, 36, 78 [2 r.], 259v, 271, 281 (18); Lemnisci, [...] paski/ albo co ochędożnego [!] v wienców y koron wifzácego. *Mącz* 188c, 236d, 308a [2 r.], 328d; Tákowáz gráciá ma/ [...] białá nogá w ochędożnym trzewiku *GórnDworz* G2v; ołmega wieku [tj. po zmartwychwstaniu ciała] okażą fie przed nim ochędożne á wvielbione ciáłá náłze *RejPos* 33v;

ModrzBaz 50; Kościoły ich niebárdzo ochędożne być mu fie zdály. *StryjKron* 135; Małdrzyki przypiekane/ plácki ochędożne/ ofuľzki/ koľacze/ to wśzyľtko ofobnie ma vmieć. *GostGosp* 130; piękna iest rzecz/ á práwie duľzę ochładza/ do ogrodá álbo wirydarzá wniśdź [...] áno tu drzewa ochędożné/ tu fontany/ [...] á niżéy łtrumienié wód żywych *SarnStat* *3v; *SkarKaz* 457b.

ochędożny czym (2): nie było nic w iego domu coby nie było ochędożne złotem álbo łrebrem. *BielKron* 78; Tám widziaľ ochędożne gmáchy kortynámi z iedwabiu wyľzywánymi *BielKron* 453.

W poľczeniach szeregowych (5): *BielKron* 286, 289v; *Mqcz* 60a; iáko dwor żaden/ [...] nie może być práwym dworem/ to iest/ łwietnym/ ozdobnym/ vbránym/ ochędożnym/ weloľym gdzie/ biaľychgłow niemáľz *GórnDworz* V6v; Niech ma dom łwoy/ á gotowy/ rżádnie rozmierzony/ ná moc zbudowány/ á ochędożny *GostGospPon* 170.

Wyrażenia: »kosztownie ochędożny« (1): [*Grekwie*] zápalili miáľto známienite/ w którym wielkie páľace á koľztownie ochędożne wśzyťki vpáďły *BielKron* 60.

»ochędożny na wejzreniu« (1): przychędożyľ go [*Aarona*] [...] vbiorem vczćiwem zacney roboty/ y barzo ochędożnym na weyzreniu [*concupiscentias oculorum ornata pulchra*]. *BibRadz Eccli* 45/13[14].

Szeregi: »bogaty i ochędożny« (1): Lucerna miáľto w źiemii Szwáncárľkiewy bogáthe y ochędożne. *BielKron* 282v. [*Ponadto w poľczeniu szeregowym 1 r.*]

»ochędożny i kosztowny« (1): Y my fię łľuľźnie záwśtydźić mamy: iefli co w domách náľzych iest ochędożnego y koľztownego/ ku proźney czći łwieckiewy *SkarKaz* 456a.

»misterny a ochędożny« (1): Stworzenié tedy bożé [*tj. świat*] ták miľterné á ochędożné przodkiem nas/ iáko y pogány ma przywodzić ku vznániu páná Bogá *BiałKat* 31.

»piękny a (i) ochędożny« (2): Forma honesta et liberali, Piękney y ochędożniewy twarzi [= *postaci*]. *Mqcz* 134a; Elegans in cibis, Piękne á ochędożne czynienie yeść. *Mqcz* 187d.

Przen (7) : Záwźdym ya w łwey obfitośći mowiľ miľy Pánye/ Ze fie mnye żadne wzruľfenye ná wyeki nie sťátanye/ [...] Acześ myę ták ochędożnym łobye na wľfem łpráwiľ/ [...] *LubPs* H; *SkarKaz* 457b.

a) *Wspaniały, pełen chwały* (1) : Ochędożniewyľzy iefteś [*Illustris es tu*] y łtráľźniewyľzy niź gory łupow. *BibRadz Ps* 75/5.

b) *O postępowaniu ludzkim, obyczajach: dobrze wychowany, pełen ogľady; wykształconym łagodny; liberalis, politulus, (per)urbanus* *Mqcz* (4) : Urbanus [...], Obyczáyny/ vczćiwyy/ ochędożony [!]/ ludzki/ vkľádnyy/ skľonny. *Mqcz* 508b; Perurbanus, Bárzo obyczáyny/ ochędożny/ vkľádnyy. *Mqcz* 508b; [*Swiath dziľz náľthaľ barzo dworni Ochędożni ktemu rozni Chczą biczą wľľisczi richľo mądrzi nauczeni wieliemowni WierzNauka* s. [61]].

W przeciwstawieniu: »ochędożny ... okrutny« (1): LVcius Tárquinius pyľźny [...] pánowáľ Rzymiánom lat XXXV. nie práwem ále gwałtem á okrucieńśtwem/ przeto łpoľob ochędożny piŗwzych krolow opuśćiwzyľ/ nowy okrutny wniolf. *BielKron* 103v.

Wyrażenie: »[w czym] chędożnie ochędożny« (1): Nie lenuyże fie theż przyiacielowi ku káźdey pocźćiwey poľľudze iego. [...] áby cie ná wźzem ludzie ználi w onych poľtronnych [*dotyczących innych ludzi*] obyczáioch chędożnie ochędożnego/ y w domowych teź záľię łprawách dbáľego *RejZwierc* 24v.

a. *Pięknie ubrany; dbający o swój wygląd, lubiący się stroić, elegancki; splendidus Mącz, Cn; elegans, mundus, nitidus, politus Mącz; formosus PolAnt (15)*: Abowiem nigdy pracowitżego nád Romuluś/ [...] ochędożniejszy nad Tárquiniuś/ piędźniejszy nad Serwiuś/ [...] krolá nie mieli. *BielKron* 104v; A gdy czás przyźedł wiedzyoná [Ester] ochędożna krolowi ná pokoy *BielKron* 114v, 113v; Philocalos, Latine mundus, politus, elegans, Odchędożny [!]/ pięknie sie noszący/ pilny foremności. *Mącz* 297d, 247d, 409c; niemniey to gánię/ kiedy kto ták niedba/ iż [...] w nogáwicy plugáwey/ á trzewiku od kilku dni vbłoconym idzie/ iáko też zálie kiedy kto ták zbytnie ochędożnym chce być/ iż biedá temu chłopcu/ ktoryby [...] páná czo dzielięć krokow łtápi ocierác/ á czosác nie miał. *GórnDworz* E8, E8.

ochędożny na co (1): BielKron 437 cf W połączeniu szeregowym.

ochędożny w czym (3): áby nie w iedney rzeczy [dworzanin] był tylko ochędożny/ á w drugiey nic/ ále we wśzytkim iednáko *GórnDworz* L8; Są też ci ktorzy sie iedno o głowę łtáraią/ áby bierethek był s ferety/ s piękną zaponą/ y s piorki barw rozmáitych: więc to/ w czym łá tákowi ochędożni/ zda sie nie ich/ ále požyczáne *GórnDworz* L8. *Cf Wyrażenie.*

W połączeniu szeregowym (1): bo łá [lud litewski] ludzie vrodziwi/ ochędożni ná koń/ zbroyni/ w łzáćiech świetni *BielKron* 437.

Wyrażenie: »ochędożny w ubiorze« (1): KTo to idzie od Edomá/ w czerwonych łzátach od Bocry? ten ochędożny w vbiorze swoim [iste formosus in stola sua] *BudBib Is* 63/1.

Szeregi: »piękny i ochędożny« = *mundus et elegans Mącz (2):* [Stróże] przywiedli [Judytę] przed Holoferneśá pod namiot/ ktory sie iey wnet rozmiłował/ widząc niewiáste thák piękną y ochędożną. *BielKron* 113v; *Mącz* 187d.

»ochędożny a snażny« [= czysty] (1): Ale to naypotrzebniejszy w vbierze/ áby dworzánin był ochędożny/ á łnázny [!] *GórnDworz* L7v.

b. [O wyrazie twarzy: iż wlpomionawży to zmartwywtanie/ tedi zawżdi mieuáś [!] veśoła a ochędożną twarz. *RejKat* 71v.]

c. *O mowie (4)*: [Amos] ácz z prostými/ ále ochędożnymi/ ostrymi/ y krótkimi słowy [...] był káznodzieią *BibRadz* I 461; *BielKron* 414v; znác/ iż o ochędożną Polszczyznę nawięccyfię łtárałi *BudBib* bv.

Szereg: »ozdobny a ochędożny« (1): Lecż iá ácz się niespodziewam/ żebym co pewnieyżego nád one co o Rzeczypospolitey piśáli/ przynieść mogł/ áni mi ozdobney á ochędożney rzeczy dośtawa [orationis copiosae et elegantis ornatu]/ przedlię podiátem się tey máteryey piśác *ModrzBaz* 1.

*** *Bez wystarczającego kontekstu (3)*: Cultus, Nomen Ochędożny. *Mącz* 60a, 60a [2 r.].

Synonimy: 1. czysty; 2. ozdobny, piękny, strojny.

Cf NIEOCHĘDOŻNY, PRZYOCHEĐOŻNIEJSZYM